

“**W**E KUNNEN NIET ALLES ALLEEN”

KO COLIJN EN JONATHAN HOLSLAG

OVER DE TOEKOMST VAN DEFENSIE

Defensie: na het einde van de Koude Oorlog, een kwarteeuw geleden, was het een thema geworden dat de publieke opinie van België en Nederland almaar minder kon beroeren. Ook op politiek niveau leek het duidelijk. Moest er nog ergens worden bespaard? Dan konden er bij defensie nog wel een paar miljoen af.

Dat dit intussen is veranderd, bleek al snel nadat het culturele tijdschrift *Ons Erfdeel* en het Vlaams-Nederlands huis deBuren een gezamenlijk debat hadden aangekondigd met als titel: “Wat is de toekomst van defensie?” Meteen kwamen er e-mails met vragen, opmerkingen en zelfs al een paar antwoorden.

Twee ontwikkelingen hebben ervoor gezorgd dat defensie weer volop over de tong gaat. Ten eerste zijn er internationale ontwikkelingen die meer onveiligheid(sgevoel) creëren: de opmars van Islamitische Staat in Irak, Syrië en Libië en het aanzuigende effect hiervan op in het Westen opgegroeide jongeren; de aanhoudende spanningen tussen Rusland en Oekraïne en de gevechten in Oost-Oekraïne zelf; de opmars van China, dat zich in Azië niet alleen als een economische, maar ook als een militaire grootmacht ontplooit. Ten tweede: de roep om een sterker leger die door de bovengenoemde ontwikkeling ook in Nederland en België luider gaat klinken, botst op de elkaar opvolgende besparingsgolven als gevolg van de aanhoudende economische en financiële crises.

Investeren in een sector die jarenlang bezuiniging na bezuiniging heeft doorgeemaakt, en dat in tijden van algehele budgettaire schaarste? Dan kom je al snel uit bij de naakte essentie: moeten België en Nederland anno 2015 nog wel geld stoppen in defensie? Hebben zulke kleine landen nog wel eigen legers nodig? Moet er niet (meer) worden samengewerkt? Zo ja, op welk niveau: de Benelux, de EU, de VN of de NAVO?

PIETER COUPÉ

werd in 1979 geboren in Gent. Studeerde Germaanse talen aan de Universiteit Gent en volgde een postgraduaat journalistiek aan VLEKHO (nu Hogeschool-Universiteit Brussel). Is redactie-secretaris-eindredacteur van *Ons Erfdeel*. Werkte voordien bij de kranten *Gazet van Antwerpen* (2003-2004) en *De Morgen* (2005-2010) als eindredacteur.
Adres: onserfdeel@onserfdeel.be.

JENS FRANSSSEN

werd in 1974 geboren in Gent. Hij studeerde geschiedenis aan de Universiteit Gent, en volgde een postgraduaat bedrijfskunde en -communicatie aan de Hogeschool Gent. Sinds 1998 werkt hij bij de Vlaamse openbare omroep VRT, eerst bij de radio-archiefdienst en vanaf 2000 als journalist en reporter. Sinds 2010 is hij buitenlandjournalist, met als specialisaties het Midden-Oosten, de Arabische wereld en defensie.

Ons Erfdeel en deBuren hebben hierover twee experts samengebracht: Ko Colijn (Den Haag, 1951), directeur van het gerenommeerde Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael, en Jonathan Holslag (Hamont-Achel, 1981), docent Internationale Betrekkingen aan de Vrije Universiteit Brussel. Ze verschillen van leeftijd en nationaliteit, maar de heren zijn allebei veelgevraagde opiniemakers en beleidsadviseurs als het gaat om defensie en buitenlandse aangelegenheden. Colijn schrijft al zevenendertig jaar voor *Vrij Nederland* en is een graag geziene gast in actualiteitenprogramma's, Jonathan Holslag is geregeld te lezen in de opiniekolommen van *De Standaard*, *De Morgen* en *Knack.be*, en maakte eind 2014 in acht artikelen de staat van de wereld op voor *Vonk*, de achtergrond- en opiniebijlage van *de Volkskrant*. Van zijn hand verschenen ook twee boeken over geopolitiek: *Onmogelijke vrede. China's moeizame opmars in Azië* (2015) en *De kracht van het paradijs. Hoe Europa kan overleven in de Aziatische eeuw* (2014).

Onder leiding van Jens Franssen, buitenlandjournalist en defensiespecialist bij de VRT, zijn Colijn en Holslag in mei 2015 bij deBuren in Brussel met elkaar in gesprek gegaan over de toekomst van het leger in de Lage Landen – en ver daarbuiten.

VERZEKERING TEGEN EEN ONZEKERE WERELD

Franssen schetst kort de situatie van de defensie in België, waar in de week van het debat de eerste voorzichtige elementen zijn bekendgemaakt uit de langetermijnvisie (tot 2030) die nog altijd in de maak is. Wat er op het spel staat? Na jaren van besparen staat defensie nu voor een golf aan problemen: niet alleen financieel, maar ook qua

structuur, visie en organisatie. Defensie moet een nieuwe structuur krijgen. Maar moeten we ons niet eerst afvragen, zo stelt Franssen, of een landje als België überhaupt nog defensie nodig heeft? Het ligt niet aan de stoute periferie van Europa. De kans dat de Russen met tanks door Brussel rollen, is haast denkbeeldig. Kan België zijn buurlanden niet gewoon betalen voor militaire taken?

Geen goed idee, vindt Ko Colijn. Wat als alle achtentwintig landen van de Europese Unie zichzelf te klein en te onbetekenend zouden vinden om aan defensie te doen? Colijn: “Na de Tweede Wereldoorlog, bij de oprichting van de NAVO, wilde men kleine landen juist niet in de verleiding laten komen om terug te vallen op militaire neutraliteit. Nu heeft het Nederland wel wat moeite gekost om lid te worden van de NAVO omdat men afscheid moest nemen van de denkwijze die hier nu als gedachte-oefening voorligt. Maar Nederland heeft er volgens mij toch goed aan gedaan om zijn bijdrage te leveren, ook al kan die niet heel groot zijn. Tel je alles bij elkaar op, dan geeft Europa nog altijd heel veel aan defensie uit. Ook al is het 32 miljard minder dan tien jaar geleden, we zijn nog altijd de tweede of derde in de wereld qua defensie-uitgaven. Samen hebben die vele kleine landjes dus nog behoorlijk wat in de melk te brokkelen.”

Colijn vindt dus dat kleinere staten wel degelijk aan defensie moeten doen, vanuit het eenvoudige principe: samen sterk. Ook Jonathan Holslag ziet geen brood in het scenario waarin België niet langer geld zou stoppen in zijn leger, zelf al is het tijdelijk, totdat de economie weer aantrekt. Hij bouwt zijn antwoord op in drie argumenten, beginnend bij de noodzaak van defensie. Investeren in legers lijkt in deze eenentwintigste eeuw van economische vervlechting, toenemende samenwerking en diplomatieke dialogen inderdaad niet meer zo vanzelfsprekend, erkent Holslag. Helemaal niet voor een klein land in Europa, dat al bij al in een veilige uithoek van de wereld ligt. Daarom definieert Holslag eerst wat voor hem de basistaak van defensie is, met België als voorbeeld, maar evengoed van toepassing op Nederland: “Waar het in wezen om gaat, is dat België, als klein land met ongeveer 11 miljoen inwoners, ook zijn komende generaties in staat moet stellen om zich te verweren tegen een wereld waarvan de toekomst niet te voorspellen is. Zelfs al kunnen we voor 95 procent aannemen dat de wereld even vreedzaam zal zijn als nu, er blijft een onzekerheidsfactor van 5 procent. Om diezelfde reden neemt een huishouden ook een verzekering tegen brand of stormschade. En dat is voor mij de belangrijkste reden waarom een samenleving moet blijven investeren in die harde macht – meer dan in de capaciteit om humanitaire hulp te verstrekken in een land ver van West-Europa, of om aan piraterijbestrijding te doen.”

Het tweede argument van Holslag in zijn pleidooi voor meer defensie echoot de woorden van Colijn: “Ook de kleine naties spelen in Europees verband een grote rol. Deze kleinere landen – de Europese Unie zonder Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk – genereren nog altijd 45 procent van het totale EU-defensiebudget. De

Belgische zeemacht is goed voor vier procent van de totale Europese capaciteit, voor de luchtmacht is dat vijf à zes procent. Dat kleine beetje maakt op Europese schaal en ook in NAVO-verband een wezenlijk verschil. Met de achtentwintig Europese lidstaten zitten we bovendien in hetzelfde uithoekje van dat roerige Euraziatische continent: vanuit een geopolitieke solidariteit moeten wij onze verantwoordelijkheid opnemen.”

Holslags derde argument tegen het idee dat je investeringen in defensie kunt stoppen of een paar jaar *on hold* kunt zetten, is eenvoudig: “Het is verschrikkelijk moeilijk om bevroren of teruggeschroefde capaciteiten opnieuw op te bouwen. Dat is vandaag een van de grote uitdagingen voor de Belgische regering. Ze gaat er nu vanuit dat het defensiebudget nog een flinke neerwaartse knik kan krijgen, met mogelijk een correctie naar boven van 100 miljoen, om dan vanaf 2019 weer te investeren in een slagvaardig leger. Maar we zien nu al dat de besparingen een invloed hebben op de training van de manschappen, de vliegreuen, het onderhoud.” Als je nu te veel bespaart, zegt Holslag, riskeer je later juist weer te veel te moeten investeren.

SOEVEREINITEIT OF GEMEENSCHAPPELIJK BELANG?

Colijn en Holslag zijn het erover eens: hoe klein ze misschien ook zijn, België en Nederland hebben een leger nodig. Maar het tijdperk van bezuinigen is nog niet voorbij, zegt Franssen. Ligt er dan geen mogelijkheid in een taakverdeling tussen beide landen, waarbij Nederland zich bijvoorbeeld louter op het harde militaire werk richt en België focust op ontwikkelingsamenwerking? Volgens Colijn zou dat logischerwijze zeer efficiënt kunnen zijn: de veiligheidsbehoefte van België is grosso modo niet anders dan die van Nederland. Maar hij ziet een grote hindernis: “De behoefte om de nationale soevereiniteit overeind te houden, de beschikking te hebben over je eigen lot. De soevereiniteitsdiscussie wordt momenteel in haast elk land gevoerd en zet vaak een grote rem op internationale samenwerking. Defensie is wat dat betreft een van de hoogste publieke goederen. Een land geeft de zeggenschap daarover pas in laatste instantie prijs. Zelfs wanneer de bodem van de schatkist al in zicht komt, kiezen veel landen juist daarom toch niet voor de oplossing die op het eerste gezicht heel rationeel is – jullie de luchtmacht en de paratroepen, wij de marine – en blijven ze op een breed front actief – én marine én luchtmacht én landleger.”

Die discussie over nationale soevereiniteit, het behoud over zeggenschap, in casu over de eigen strijdkrachten, noemt Colijn overigens heel legitiem: “Landen hebben die behoefte nu eenmaal, en zullen die nog vijftig, misschien wel honderd jaar blijven hebben.” Gek genoeg heeft Nederland direct na de Tweede Wereldoorlog op het allerbelangrijkste niveau zijn soevereiniteit wél heel gemakkelijk uit handen gegeven, merkt Colijn op: “Toen heeft Nederland tegen de Amerikanen gezegd: als het er echt op aankomt, bescherm ons dan met jullie nucleaire wapen. Op het meest cruciale

moment zijn wij dus eigenlijk al lang akkoord gegaan met het weggeven van de soevereiniteit, in dit geval aan de Amerikanen. Nederland heeft geen nucleaire wapens, maar is net als België gastheer van een aantal Amerikaanse kernwapens die in oorlogstijd door de Nederlandse respectievelijk Belgische piloten afgeworpen zouden kunnen worden. Dat zijn niet onze eigen kernwapens, dus het zijn de Amerikanen die erover beslissen.”

Colijn gebruikt het extreme, bijna karikaturale voorbeeld van de nucleaire wapens om iets te zeggen over militaire soevereiniteit. Die mogen we volgens hem niet langer beschouwen als volledige eigen zeggenschap: “We moeten nooit meer terug willen naar die mate van soevereiniteit dat we ook nog eens een keer een Belgische of een Nederlandse kernmacht in het leven willen roepen. Colijn definieert soevereiniteit dan ook als: “Gezamenlijk zo goed mogelijk het gemeenschappelijke belang verdedigen. En dat kan alleen maar door een zekere mate van taakverdeling.”

Holslag grijpt terug naar Franssens suggestie van een gedeelde defensie met België als de civiele en Nederland als de gespierde arm. Volgens hem wordt een dergelijke specialisatie te vaak ingeroepen als een excuus voor bezuinigingen: “Het geeft overheden een argument om het met minder te doen, terwijl er ook op Europees niveau allerm minst een overdaad is aan essentiële defensiesystemen. Goed, er zitten misschien wat te veel mensen in de kazernes, en er is wel wat te veel dood hout in de landmachten. Maar de voorbije vijftien jaar zijn we onze systemen heel snel blijven afbouwen. De neerwaartse trend in het aantal gevechtsvliegtuigen is bijvoorbeeld fenomenaal, en ook bij de fregatten, onderzeeërs en mijnenvegers zie je een dalende curve. Als we deze trend blijven volgen, zal het in de komende decennia moeilijk zijn om een aantal basisoperaties tot een goed einde te brengen. Neem nu de kleine operatie tegen piraterij in de golf van Aden. Als je dat op een permanente basis wilt doen, heb je vijftien schepen per jaar nodig. Voor de kortstondige operatie in Libië – waarbij je zeker kunt discussiëren over de impact en de baten ervan – waren er zowat honderdtwintig gevechtsvliegtuigen nodig. Ook dat was geen heel grote operatie. Als ons niveau verder blijft zakken, zal Europa niet meer in staat zijn om de machtsbalans in evenwicht te houden en te weinig vrijheid van actie hebben om voor een veilige omgeving te zorgen. Die vrijheid is nu overigens al heel beperkt door de afhankelijkheid van de Verenigde Staten.”

MOLOCH VAN HET OVERHEIDSBUDEGET?

Nu Colijn en Holslag beiden hebben gesteld dat België en Nederland moeten blijven investeren in defensie, wil Jens Franssen concrete getallen. Wat moet een land als België uitgeven aan defensie? Colijn aarzelt om exacte bedragen te noemen, maar legt uit dat op dit ogenblik in Nederland per gezin vijf euro per dag aan defensie wordt uit-

gegeven, of zo'n 1 euro per persoon per dag. Of nog anders: de defensie-uitgaven van Nederland schommelen net als die van België rond de 1 procent van het nationaal inkomen. Dat is ver onder het NAVO-gemiddelde (1,65 procent) en ook onder de in Nederland "niet-heilige maar wel afgesproken norm" van 2 procent van het nationaal inkomen. Hoeveel het dan zou moeten worden, zegt Colijn niet. Maar dat het de komende tien jaar hoger moet, daar is hij duidelijk over, "want we hebben wel heel erg rigoureuze bezuinigd. De Nederlandse defensie heeft 60 procent bespaard in de afgelopen twintig jaar, ruwweg sinds de val van de Muur, en ik denk dat het in België nog een beetje erger is."

Franssen scherpt zijn vraag aan voor Holslag: bezuinigen op de universiteiten of blijven bezuinigen op defensie? Holslag weigert mee te gaan in deze zwart-witpak. Hij ziet andere mogelijkheden: "Als men nu eens werk zou maken van een echt langetermijnbeleid bij defensie? Ik denk aan een goede planning voor de belangrijke aankopen: vliegtuigen, schepen, zelfs legerschoenen. Zo zou men ook de Belgische bedrijven kunnen ondersteunen. Nu wordt alles zo lang uitgesteld dat we gedwongen zijn om *off the shelf* materiaal te kopen. Daardoor kom je bijna automatisch terecht bij buitenlandse leveranciers en zijn de economische baten erg klein. Maar met een uitgekend defensiebeleid, gekoppeld aan een innovatiebeleid, kun je de eigen economie versterken." Holslag verwijst ook naar partnerschappen van defensie met de universiteiten, met spin-offbedrijfjes, waarvan hij in Nederland en Frankrijk mooie voorbeelden heeft gezien die niet alleen voordelen opleveren voor defensie, maar ook voor de civiele industrie. Een goed defensiebeleid, betoogt hij, heeft ook een innovatieuw. Als voorbeeld noemt hij de veelbesproken opvolger van de F16, de JSF of F35. "In Nederland zijn bedrijven er in een vroeg stadium ingestapt. Zij hebben voordeel gehaald uit onderzoek en ontwikkeling en uit het aanleveren van componenten, en dragen nu een stukje van die opbrengst opnieuw over aan defensie. Zo kan defensie blijven investeren in onderzoek en ontwikkeling."

De keuze tussen schoolbanken en geweren is dus "vals", volgens Holslag. "Voor mij is het een kwestie van synergie: win-win, eerder dan of-of", klinkt het. En niet alleen bij defensie moet er volgens hem werk worden gemaakt van een langetermijnvisie. "Je kunt ook nadenken over hoe een efficiënter energiebeleid ruimte kan scheppen om in defensie te investeren. België staat de komende tien à twintig jaar voor minstens tachtig miljard aan investeringen in energie, alleen al omdat er een oplossing moet komen voor de kerncentrales. En als we dat voor ons uit blijven schuiven, gaat dat zelfs nog veel meer miljarden kosten. Er zit heel veel tussen schoolbanken en geweren waarin we efficiënter kunnen zijn en waardoor we andere uitgaven mogelijk kunnen maken. Maar daarvoor heb je een strategisch denkende overheid nodig. En daar zit voor mij het grote probleem, meer dan bij defensie als zogezegde moloch van het overheidsbudget."

Colijn heeft bedenkingen met Holslags koppeling van defensie en industrie: “Dat is in wezen een oneigenlijk argument. Het is goed voor het politieke draagvlak als je kunt zeggen: we kopen de dure F35, maar we krijgen er zoveel miljard voor terug. En dat gaat naar Nederlandse bedrijven die vliegtuigdeuren maken. Maar het is niet zo’n goede gewoonte om bij de aankoop van militaire vliegtuigen of schepen in het buitenland te zeggen: ik wil hetzelfde bedrag terugverdienen. Zulke compensatieorders verstoren de markt. Economisch gezien is het dus onzin om dat toe te passen. Als je het dan toch doet, kun je ook buiten de defensiesector kijken. Je kunt ook zeggen: ik wil het terughebben in de vorm van opdrachten voor de Belgische computerindustrie. Nederland vraagt vaak landingsrechten voor de KLM. Zo komt het geld op de een of andere manier toch weer terug.”

DRAAGVLAK VOOR DEFENSIE

Een korte rondvraag door Jens Franssen in de zaal van de Buren met het dilemma “meer of minder geld voor het leger”, levert geen eenduidig beeld op. Weinig toehoorders vinden dat er minder geld naar defensie moet gaan, maar ook het “meer”-kamp is niet groot. Het brengt Franssen tot de vaststelling dat het moeilijk is om een draagvlak te vinden voor defensie, en hij illustreert dat met een anekdote over het bezoek van de voorzitter van een grote Vlaamse partij aan een kazerne waarbij Franssen als journalist aanwezig was. Tijdens de receptie achteraf zei die voorzitter met een glas wijn in de hand tegen de aanwezige generaals: wij zullen geen geld uitgeven aan defensie tenzij we met de rug tegen de muur worden gezet door de internationale politiek. Met defensie koop je niet één stem.

Hoe komt het dat veel mensen intellectueel wel begrijpen waarom bijvoorbeeld Ko Colijn pleit voor een sterkere defensie, maar dat daar geen of amper politiek draagvlak voor te vinden is? De vergelijking met een verzekering is al gemaakt. Je kunt veertig jaar geen brand hebben gehad en elk jaar wel een brandverzekeringspremie betaald hebben. Mensen zullen wel eens denken: zou ik niet een paar jaar zonder kunnen? Maar niemand zegt zijn verzekering op. Voor defensie krijg je dat belang veel moeilijker uitgelegd. Colijn doet een poging: “Als we over defensie spreken, hebben we het eigenlijk over veiligheid, en daarvoor gelden twee zaken: het is geen gratis goed en onveiligheid kan ons altijd overkomen. Wie had tien jaar geleden gedacht dat we in een situatie als die van vandaag zouden verkeren? Onveiligheid gaat vandaag overigens ook niet over de mogelijkheid dat we een interlandoorlog moeten uitvechten met Frankrijk, Duitsland of Rusland. Die kans is nul. In de eenentwintigste eeuw zijn er zo’n vijftienveertig oorlogen begonnen, en daarvan zijn er drieënveertig *intra*landoorlogen, conflicten die zich niets meer van landsgrenzen aantrekken. In 2014 heeft de Amerikaanse president Obama bij vijf verschillende gelegenheden gezegd wat de top-

dreiging nummer één is die Amerika en de wereld bedreigt. Eind januari was het de cyberdreiging. Twee maanden later was hij in Den Haag en zei hij: nucleaire terrorisme is de dreiging *number one*. Weer een paar maanden later was het klimaat datgene waar de wereld zich het meest zorgen om moest maken. Nog eens twee maanden later zwaaide hij drieduizend Amerikanen uit die ebola gingen bestrijden in West-Afrika en zei hij: de pandemische ziekten zijn *national security threat number one*. En ondertussen had hij in de zomer bezworen dat de Islamitische Staat met voorrang moest worden bestreden, want *those folks kill Americans*. Nu is Obama geen verwarde man. Ik wil alleen illustreren hoe breed de bedreiging van onze veiligheid is geworden. Die bestaat niet meer uit ouderwetse interlanddreiging. Merk ook op dat Obama Rusland en Oekraïne niet heeft vermeld, terwijl dat toch de interlandoorlog is waar we het allemaal over hebben. Obama is die natuurlijk niet vergeten. Aan de vooravond van de annexatie van de Krim heeft hij de situatie wel degelijk omschreven als een *extraordinary threat*, maar hij noemde het ook een regionale dreiging door een regionale grootmacht. En die moet dan ook regionaal opgelost worden. Waarmee hij bedoelde: door Europa.”

Na deze opsomming van bedreigingen blijft de vraag staan: waarom kunnen politici niet uitleggen dat de wereld onveiliger wordt? Waarom is daar zo moeilijk een draagvlak voor te vinden? Holslag ziet in een aantal Europese landen een andere situatie ontstaan: “In Nederland, Frankrijk, de Baltische staten en Scandinavië heb je politici die naar de bevolking durven te stappen, de situatie uitleggen en zo een kleine toename van het defensiebudget kunnen verantwoorden. Op die manier kan men tenminste een aantal belangrijke militaire systemen aankopen. Essentieel in deze kwestie voor mij is dat we een onderscheid maken tussen bedreigingen, die we doorgaans heel goed kunnen observeren – kijk naar wat president Obama opsomde – en onzekerheden. Wie kan op dit moment met zekerheid beweren dat onze kinderen en kleinkinderen niet opnieuw te maken zullen krijgen met een enorme dreiging? Afkomstig van een politieke actor – in welke vorm dan ook, ik heb het niet noodzakelijk over staten zoals we die vandaag kennen – die het Westen en Europa niet gunstig gezind is, of die een agenda nastreeft die niet de onze is. Zolang die onzekerheid bestaat, is defensie voor mij nodig: een harde dwingende macht om het verschil te maken. En dan heb ik het over het volledige spectrum: van tussenkomen in regionale crises en het faciliteren van humanitaire hulp bij een uitbraak van ebola tot de afschrikking, inclusief nucleaire middelen.” Dat er daarvoor moeilijk een draagvlak is te vinden, betwijfelt Holslag: “Mijn ervaring is dat mensen niet blind zijn voor de uitdagingen in de wereld. Als je na een debat met toehoorders praat, blijkt doorgaans dat een deel van het publiek wel bewust kan worden gemaakt van het belang van een efficiënte defensie. Volgens mij zegt het meer over de kwaliteit van de Belgische politici. Het getuigt van een gebrek aan een langetermijnperspectief over de positie van België in

Jens Franssen, Jonathan Holslag en Ko Colijn, Foto deBuren.

de wereld en een geringschatting van de uitdagingen in de ons omringende wereld. En dat baart mij als jonge Belg en Europeaan zorgen.”

Holslag richt zijn pijlen vooral op de huidige politici. Maar volgen zij niet gewoon hun kiezers? Misschien liggen die niet wakker van defensie. Colijn beaamt dat: “De werkelijkheid speelt natuurlijk ook een rol. In de afgelopen twintig jaar is het aantal conflicten in de wereld niet groter geworden. Volgens de recentste conflictbarometer van het Heidelberg Instituut zijn er wereldwijd 465 conflicten. Ongeveer de helft daarvan wordt met geweld aangepakt, en zo’n tien procent daarvan kun je een grote oorlog noemen. Per jaar worden er wereldwijd dus twintig oorlogen gevoerd. Het klinkt misschien cynisch, maar dat is een heel gunstig getal. Vijftig jaar geleden, en zelfs nog bij de val van de Muur zo’n vijftig jaar geleden, was dat structureel vijftig à zestig oorlogen per jaar. We voeren dus minder oorlog dan vroeger. En ook al stijgt het nu weer licht, we zitten nog altijd behoorlijk onder het niveau van de Koude Oorlog. Deze evolutie heeft natuurlijk een nawerkend effect: mensen zijn gewend aan het idee dat we steeds minder oorlog voeren en dat we dat gevaar onder de knie hebben gekregen. Er worden tegenwoordig drie keer meer conflicten opgelost aan de onderhandelings-

tafels dan op het slagveld. Daarin zijn we oneindig veel succesvoller dan vijftig jaar geleden. Leve de diplomaten, dus. Maar dat het lineair naar beneden gaat en dat we evoluteren naar nul oorlogen per jaar, daar zou ik geen vergif op durven in te nemen. Ook al hebben de Amerikanen handboeken voor een *zero death war*, een oorlog zonder doden, die neerwaartse trend in de gewapende conflicten is niet onomkeerbaar.”

BELABBERDE REPUTATIE

Defensie aan de man brengen, het blijkt niet eenvoudig. Jens Franssen wijst in dat verband ook op de vrij belabberde reputatie van het Belgische leger bij de bevolking. In de Verenigde Staten dragen militairen hun uniform met fierheid. Als ze de bus nemen, worden ze bekeken en begroet. Belgische militairen lijken zich soms bijna te schamen, en Ko Colijn herkent die houding in Nederland, maar neemt ook het omgekeerde waar: “Twintig jaar geleden was men in het Nederlandse leger bang voor een slechte reputatie, dus verscholen de militairen zich. Sinds de aanslagen van 11 september 2001 in New York, en ook de laatste vijf jaar blijkt uit peilingen dat het wel meevalt. Het feit dat militairen zich weer gewoon in uniform over straat begeven, heeft zelfs bijgedragen aan de populariteit van het leger. Men vindt het goed dat het Nederlandse leger acties onderneemt in het buitenland: humanitaire interventies, crisisoperaties. Die zijn misschien niet direct in het eigen belang van Nederland, maar zo laat je als land wel zien dat je iets kunt. De Nederlandse legertop was ontzettend bang om soldaten naar Uruzgan in Afghanistan te sturen. Men dacht: als daar tien of twintig doden vallen, is het afgelopen. Dan is het draagvlak voor het leger voorgoed weg. Toen daar inderdaad meer dan twintig Nederlanders zijn omgekomen, heeft men zich bij defensie in Den Haag verbaasd de ogen uitgewreven omdat het wel meeviel met de Nederlandse sneuvelbereidheid. Dat is een naar woord, maar er is toen gebleken dat Nederland veel trotser is op zijn leger dan men dacht.”

Holslag kijkt met verwondering naar het contrast tussen de Belgische en de Nederlandse defensie. “Als ik zie hoe het Nederlandse leger over zijn realisaties communiceert en dat vergelijk met hoe België aan communicatie doet: dat is een verschil van dag en nacht.” Hoewel Colijn de wenkbrauwen fronst, roemt Holslag “het professionalisme aan de top van de Nederlandse defensie”. Dat staat voor hem in schril contrast met de “destructieve cultuur van wederzijdse sabotage tussen de verschillende legermachten” in België. “De belabberde reputatie heeft het Belgische geklungel aan zijn eigen leger te danken”, zegt Holslag. En hij vindt het een groot probleem dat de krijgsmacht de poten onder haar eigen stoel aan het zagen is in een wereld vol onzekerheden: “Niet alleen gaat de curve van conflicten weer opwaarts, een aantal meer fundamentele trends maakt mij bijzonder argwanend over de vaststelling dat we een structurele toename van vrede en stabiliteit zouden kennen. We zitten qua bewape-

ning wereldwijd opnieuw boven Koude-Oorlogsniveau. In onze onmiddellijke omgeving, de gordel van landen rond Europa, zien we een toename van wapensystemen – onderzeeërs, tanks en gevechtsvliegtuigen – die haar gelijke niet kent, behalve in Oost-Azië. Maar er is meer: de globalisering en het optimisme dat ontstaat uit de wereldwijde toename van groei en handel leiden ook tot meer sociale spanningen. Politieke leiders hebben daardoor meer dan ooit de neiging om terug te grijpen naar nationalisme, patriottisme en militarisme. De combinatie van die twee trends maakt mij bijzonder achterdochtig. Ik denk ook niet dat we met nucleaire afschrikking de garantie hebben dat het wel zal blijven bij een wapenwedloop, want onder de nucleaire paraplu heb je de voorbije decennia veel onrechtstreekse bloedige aanvaringen gezien.”

Hier sluit Colijn zich bij aan: “Juist tijdens de Koude Oorlog en onder de nucleaire paraplu was het aantal conventionele oorlogen twee keer zo groot als nu. Dat is waar. Maar wat doe je dan met cyberdreiging, waarvan je niet eens zeker weet waar die vandaan komt? Kun je daartegen nog nucleaire afschrikking gebruiken als je niet weet van wie het komt? Is dat proportioneel? Wat doe je tegen terrorisme? Wat doe je tegen de verspreiding van massavernietigingswapens? Kun je die op de traditionele manieren afschrikken? Het militaire instrumentarium zal dus veel breder worden, en komt misschien wel buiten de krijgsmacht te liggen.”

BELGISCH-NEDERLANDSE SAMENWERKING

Nu het gesprek al zowat de hele wereld heeft omvat, brengt Jens Franssen de militaire kwestie terug naar België en Nederland. Colijn en Holslag hebben beiden aangegeven dat coöperatie op Europese schaal wenselijk is. Maar op een veel kleiner, veel praktischer niveau is er al een vrij ver gevorderde samenwerking tussen België en Nederland. Colijn beaamt dat, maar wil het eerst hebben over de Duits-Nederlandse militaire samenwerking: “Het Nederlandse landleger – niet de marine of de luchtmacht – is voor twee derde geïntegreerd in het Duitse leger. Dat is sluipend gegaan, zonder noemenswaardige discussie in het parlement. In het Nederlandse parlement wordt heel vaak gediscussieerd over de nationale soevereiniteit, en dan gaat meestal over de aanschaf van militair materiaal. Maar waar het echt gebeurt, op het veld, in de operationele samenwerking, daar heeft de Nederlandse landmacht tweehonderd projecten lopen samen met de Duitsers. De landmachtgeneraal heeft me ooit eens verteld dat hij bijna bang is om uit te leggen hoe ver die integratie al is gevorderd. Men zou in het parlement *en masse* van zijn stoel vallen.”

Er komt een vraag uit de zaal over deze Nederlands-Duitse samenwerking. Wat als Nederland en Duitsland een heel andere politieke koers gaan varen? De vraagsteller verwijst naar de operatie in Libië, waarbij Duitsland zich in de Verenigde Naties onthield van stemming, samen met de Russen en de Chinezen. En op NAVO-niveau zei

Duitsland: wij doen niet mee, maar we gaan het ook niet blokkeren. Stel nu dat Nederland graag zijn eenheid met het Duitse leger wil gebruiken, maar dat de Bundestag daartegen is. Tegelijk is de Nederlandse eenheid totaal afhankelijk van dat Duitse deel, en kan ze niet zelfstandig opereren. Stuit de verregaande integratie in zo'n geval toch niet op de soevereiniteitskwesitie? Colijn erkent dat daar een probleem kan ontstaan: "Maar Nederland is niet totaal afhankelijk van Duitsland. Wij kunnen wel eenheden uit die Duitse integratie trekken en voor nationale doeleinden gebruiken. Dat is de afspraak. Het is ook juist de reden waarom de integratie lukt: omdat het mogelijk blijft om nationaal te opereren. Maar ik geef wel toe dat het bij grote operaties niet zonder slag of stoot zal gaan. Op dat niveau kan Nederland niet alles meer alleen doen, en dan kunnen zich scenario's voordoen waarbij de Duitsers nee zeggen en de Nederlanders ja zeggen – of ja hadden willen zeggen. De inzetbaarheid van deze samenwerkingseenheid is dan wel enigszins beperkt. Aan de andere kant: het is ook niet meer 2003, toen de Duitsers een taboe legden op alle expeditieaire operaties. Ze zijn meegegaan naar Afghanistan, en hebben daar heel goed met de Nederlanders samengewerkt. Het blijft opmerkelijk dat men deze soevereiniteitsdrempel is gepasseerd zonder lange discussies in het parlement. Kennelijk heeft men gedacht: de voordelen van het samenwerken zijn groter dan de nadelen van het soevereiniteitsverlies."

Jens Franssen herhaalt de vraag uit de zaal, maar dan nog iets extremer: neem nu dat er over vijf jaar in Frankrijk een uiterst rechtse regering komt, en Marine Le Pen wordt de nieuwe president. Frankrijk sluit zich af van Europa, terwijl België op dat moment militair heel sterk geclusterd is met het Franse leger. Dan zit je vast: er is geen politieke eensgezindheid meer. Holslag erkent het probleem: "Onze reflectie gaat grotendeels uit van een Europees klimaat dat gericht is en zal blijven op meer samenwerking. Maar de tendensen gaan in de tegenovergestelde richting, en we kunnen moeilijk inschatten of dat maar een tijdelijk dipje is of dat het zo blijft. Dat laatste vind ik angstaanjagend, want dan kom je terecht in een Europa van postzegelstaten die elk op een zeer inefficiënte manier aan veiligheidsbehartiging doen, waardoor we op lange termijn nog meer gewicht verliezen op internationale schaal."

Een toehoorder haakt aan bij het scenario waarin België en Frankrijk militair samenwerken, en extreemrechts op een gegeven moment aan de macht zou komen in Frankrijk. Het traditionele antwoord op de moeilijkheid van wisselende regeringen in de Europese landen is: bevoegdheden overdragen naar het Europese niveau. Is dat een oplossing inzake defensie? Holslag is voorstander van een betere coördinatie op Europees niveau, maar weet niet of daarvoor nog meer bevoegdheden moeten worden afgedragen. Ook herhaalt hij dat de tendensen niet in de richting van "meer Europa" gaan: "Electorale fluctuaties in de lidstaten worden opgevangen op het Europese niveau, klinkt het vaak. Maar ik zie een kentering op dat vlak: in veel lidstaten belanden Europa-

dragende, pragmatische partijen bijna structureel in een minderheidspositie. Met dat fenomeen moeten we als klein land in het centrum van Europa rekening houden. Die veilige cocon van Europese samenwerking kan in de komende jaren en decennia flink verzwakken. Je ziet nu al op economisch niveau een sluikse oorlog tussen de lidstaten inzake fiscaliteit. In het migratievraagstuk heb je hetzelfde verhaal, kijk ook naar het energiedossier. Wat als dat fenomeen zich ook manifesteert op het niveau van de *high politics*?”

Colijn relateert: “Militaire samenwerking hoef je niet meteen in de gevoeligste delen van het operationele spectrum te proberen. Of een land nu politiek links of rechts georiënteerd is, zelfverdediging blijft een noodzaak. Op dat vlak kun je ook samenwerken met landen die een andere politieke kleur hebben. Ik geef toe dat het scenario van extreemrechts of extreemlinks wel een aparte gedachte waard is, maar niets weerhoudt Nederland ervan om militair te clusteren met Duitsland. En dat terwijl de regering van Angela Merkel heel anders samengesteld is dan die van Mark Rutte. Bij de Nederlandse acties in Mali heeft toch geen mens gedacht aan de politieke kleur van de landen met wie men samenwerkte? Dat gebeurt gewoon.”

Terug naar de Lage Landen. De Nederlandse samenwerking met de Belgische marine is een uitstekend voorbeeld van hoe het moet, zegt Colijn, maar ze is in een andere context ontstaan dan de Nederlands-Duitse samenwerking: “Kort door de bocht: België dreigde op het vlak van de fregatten een beetje af te haken. Nederland heeft toen gezegd: ‘Kunnen wij niet een paar fregatten overnemen en een gezamenlijke vloot in dienst houden? Jullie Belgen doen de mijnenvegers, wij de fregatten.’ Daarbij zijn garanties ingebouwd dat beide landen altijd nog de rode kaart kunnen trekken als ze hun eigen mijnenvegers of fregatten nodig hebben. Dan kunnen die weer op nationaal niveau worden ingeschakeld, maar verder doen ze het helemaal samen. Het is een voorbeeld van perfecte samenwerking dat zich voor herhaling aandient. Bij de luchtmacht hebben Nederland en België dan ook onlangs nog de prachtige overeenkomst gesloten dat ze om beurten elkaars luchtruim bewaken. Nederlandse vliegtuigen kunnen dus binnenkort het Belgische luchtruim in de gaten houden, en andersom. Dat zijn heel goede, heel praktische afspraken die principieel toch heel ver gaan. Klein maar veelbetekenend.”

EUROPESE OF INTERNATIONALE SAMENWERKING?

Er zijn heel veel kleine, bilaterale samenwerkingsverbanden. Maar op Europees niveau ligt dat veel moeilijker, merkt Franssen op, zeker als het gaat over het ontwerpen en bouwen van tanks of gevechtsvliegtuigen. Van die laatste zijn er in Europa drie types: de Zweedse Gripen, de Europese Typhoon en de Franse Rafale. Is Europese militaire samenwerking eigenlijk niet gewoon een groot droombeeld waarachter we ons blijven

verschuilen, vraagt Franssen zich dan ook af. Als het erop aankomt, blijft een aantal grote landen toch altijd de eigen kaart trekken.

Holslag: “Dat is een cruciaal punt. Ik sluit me aan bij Ko Colijn als hij zegt dat we wel bezig zijn met een proces van militaire integratie, maar dan met een zekere mate van soevereiniteitsbehoud. Volgens mij kun je daar heel ver in gaan. Kijk alleen al naar de concrete uitdagingen vanuit het Belgisch-Nederlandse perspectief: de vervanging van de fregatten en de mijnengevers dringt zich op. We kunnen perfect onze eigen capaciteit behouden, maar voor onderhoud, training, kunnen we alles samenbrengen. Wat overigens voor een stuk al het geval is. Hetzelfde geldt voor de luchtmacht: België kan zijn eigen vliegtuigen kopen en die inschakelen in onderhouds-, trainings- en wisselstuksystemen met Nederland of met Frankrijk.”

Zo'n krachtenbundeling leidt natuurlijk tot efficiëntiewinst, zegt Holslag, maar voor hem staat er meer op het spel: “De uitdaging op langere termijn is voor mij heel pertinent. Voor onze volgende gevechtstoestellen zijn er nog geen echte Europese alternatieven, waardoor we zijn aangewezen op Amerikaanse modellen. Gevolg: Europa wordt binnenkort bijna volledig afhankelijk van Amerikaanse systemen. Voor de luchtmacht is dat al het geval, tenzij we nu een inhaalbeweging maken op het vlak van onbemande vliegtuigen en cyberdefensie. De meeste militaire discussies binnen de NAVO gaan over cyberdefensie en lonken voor de technische en operationele oplossingen naar de Verenigde Staten. Dat is voor Europa bijzonder schadelijk. Naast de strategische afhankelijkheid van de VS neemt het ook de urgentie weg om op Europees niveau te komen tot meer integratie van defensie en defensie-industrie. Dat moet een van de speerpunten worden van het defensiebeleid, en ik koester stille hoop dat het Nederlandse voorzitterschap van de EU daar volgend jaar een belangrijk punt van maakt. Ik merk in ieder geval wel dat binnen de EU de belangstelling en de urgentie inzake dit vraagstuk toenemen. Ook bij de grote landen: de Duitsers hebben belangrijke signalen gegeven dat zij het niet langer alleen kunnen, en ook de Fransen zullen voor een aantal zaken moeten samenwerken.”

Is Europese samenwerking dan toch geen verre droom? Colijn zegt dat een Europees leger, waarvoor Europese Commissie-voorzitter Jean-Claude Juncker in maart 2015 nog pleitte, er alvast niet komt in de eerste vijftientig jaar. “Dat plan is weggehoond. Het was een onrealistisch voorstel, maar misschien was het ook eerder een verzuchting, een kreet. Zouden we de 185 miljard die we in Europa per jaar samen aan defensie uitgeven, qua slagkracht niet kunnen verdubbelen, door dat geld minder versnipperd te besteden? Het grootste drama op dat vlak is de NH90-helikopter. Daarvan hebben we er in Europa 1.300 besteld in drieëntwintig verschillende varianten. En dat allemaal omdat de Engelsen hun eigen motor wilden, de Spanjaarden en de Duitsers vroegen dit en de Nederlanders weer dat... Zo moet het in ieder geval niet meer. Op dit

moment zijn er twee manieren om wel succesvol samen te werken op Europees vlak. De eerste manier: doe het niet met drieëntwintig of achtentwintig, maar doe het in clusters van drie of vier landen die dicht tegen elkaar aanliggen, want die hebben dezelfde veiligheidsproblemen. Het Nederlandse veiligheidsprobleem is niet heel anders dan dat van de Duitsers of de Belgen, dus is het logisch om samen oplossingen te zoeken. En de tweede mogelijkheid is *pooling and sharing*, waarbij je bijvoorbeeld samen een pool van transportvliegtuigen koopt en daar gezamenlijk gebruik van maakt. Die toestellen hebben we toch allemaal nodig, en het maakt niet uit of die een blauwe of een grijze vleugel hebben. Zo'n poolsysteem met 'nationale trekkingrechten' spaart de kool en de geit. Je omzeilt er het soevereiniteitsprobleem mee, die heikel kwestie waarbij elk land altijd zegt: blijf van mijn krijgsmacht af. Maar als het om de echt vitale onderdelen gaat, de gezichtsbepalende grote wapensystemen zoals gevechtsvliegtuigen en tanks, dan zijn grote landen nog ontzettend kinderachtig, en willen ze alles voor zichzelf houden."

Holslag: "Ze kunnen het zich ook veroorloven omdat ze defensie-industrieën hebben die heel goed zijn in de export. Kijk naar de Fransen en de Duitsers: waarom kunnen zij vasthouden aan hun eigen systemen? Omdat ze nog altijd zeventig procent van hun totale productie uitvoeren naar het Midden-Oosten en Zuidoost-Azië. Kleinere landen worden zo het slachtoffer van het succes van deze Europese defensiebedrijven. Maar ik schat dat het probleem zichzelf voor een deel zal oplossen omdat er andere leveranciers oprukken die misschien nog niet even goed maar wel veel goedkoper schepen, vliegtuigen, sensoren en zo meer kunnen aanleveren. Europese bedrijven beginnen daardoor terrein te verliezen."

Colijn: "Het probleem lost zichzelf ook deels op omdat de overheidsbudgetten krappere worden. Zelfs landen waarvan wij denken dat ze alles kunnen, komen daardoor in moeilijkheden. Neem nu Groot-Brittannië: zal dat land 25 miljard besteden aan de vervanging van vier nucleaire onderzeeërs? De Britse premier David Cameron vindt dat dit hoort bij zijn land, maar als die aankoop gebeurt, blijft er geen geld over voor andere wapensystemen, en dan moeten de Britten wel samenwerken."

Naast Europa is er natuurlijk ook nog de NAVO, werpt Jens Franssen op, waarbij de Amerikanen voor het leeuwendeel van de kosten instaan. Maar Amerika geeft al een aantal jaar aan dat dit te veel is en dat de NAVO te vaak wordt gebruikt voor zaken die de Verenigde Staten niet echt aanbelangen. Franssen parafraseert een expert ter zake. Amerika heeft Europa een ansichtkaart gestuurd waarop staat: "Europese vrienden, soms zullen jullie het alleen moeten doen." Intussen is er wel Europese samenwerking, maar echt vaart zit daar niet in. Welke defensiepolitiek moeten kleine landen dan voeren? Moeten ze op middellange termijn richting Europa of toch nog altijd richting NAVO kijken?

De twee sluiten elkaar niet uit, vindt Holslag: “Of je het nu binnen de NAVO bekijkt of op het niveau van de Europese Unie, de essentie blijft dat wij met de achtentwintig Europese lidstaten voldoende gewicht in de schaal moeten kunnen leggen om een breed spectrum van uitdagingen tegemoet te treden. Dat blijft de essentie van een sterk trans-Atlantisch partnerschap, en dan gaat het voor mij niet over het onevenwichtige partnerschap dat we vandaag kennen en dat ook een enorme ballast is voor de VS is. Zeker als je weet op welke ontwikkelingen in Zuidoost-Azië zij zich voorbereiden. Ik heb het over een partnerschap waarin we wat betreft de militaire capaciteit min of meer elkaars gelijken zijn, maar toch ook een vrijheid van actie hebben inzake wat wij belangrijk vinden.”

Hoewel hij begrip heeft voor de Amerikaanse verzuchtingen over de NAVO, stoort Holslag zich ook aan de tegenstrijdige berichten vanuit de VS: “De ene keer hoor je: Europeanen, we willen dat jullie zich toespitsen op de eigen achtertuin, de Balkan en het Midden-Oosten. En de andere keer zakt de *deputy secretary of defense* af naar Londen of Parijs om daar te zeggen: we willen dat jullie je voorbereiden om mee een rol te spelen in de Stille Oceaan. De Amerikanen zijn zelf niet altijd unisono.”

Ook Colijn vindt dat kleine landen als België en Nederland qua defensie het best de Europese én de NAVO-kaart trekken: “Al moeten ze, wanneer het er echt op aankomt, ook niet de pretentie hebben om in de Grote Oceaan en ver overzee taken te volbrengen. Europa en Amerika hoeven elkaar ook niet perfect aan te vullen, er mag gerust een overlap bestaan. Er zijn Europese belangen die niet Amerikaans zijn en er zijn Amerikaanse belangen die niet Europees zijn. Voor dat soort eventualiteiten moeten we over onze eigen krijgsmacht kunnen beschikken. Maar tegelijk kunnen de Amerikaanse en de Europese krijgsmachten elkaar toch voor een groot deel aanvullen, en precies daarop moeten we mikken. De rol van kleine landen als Nederland, Ierland of Finland kan daarin dan vooral Europees en achtertuingericht zijn.”

NUCLEAIRE AFSCHRIKKING

Ze zijn al vermeld: de nucleaire wapens. Jens Franssen noemt ze de grote X in het defensiedebat, want er mag eigenlijk niet over gesproken worden. Maar ze liggen er wel, in België én in Nederland. Is dat nog iets van deze tijd, een kwarteeuw na de val van de Muur?

Voor Holslag zijn kernwapens een “politiek instrument”, met weinig echt afschrikpotentieel voor Rusland. Een veel crucialere kwestie is volgens hem de uitbreiding van het antiraketstelsel: “Moeten we ook niet daar strategische steun zoeken van de VS en de zekerheid krijgen van de Amerikaanse afschrikking met intercontinentale raketten? Is men hier bereid om daar een politieke prijs voor te betalen? Dat is de vraag, en mijn antwoord is dat we geen andere keuze hebben, zolang er geen volwaardig

Europees alternatief bestaat. Ik ben de eerste om te zeggen dat we naar een *global zero*-scenario moeten gaan. Alle kernwapens weg, want het blijft het meest misdadige en angstaanjagende wapen. Maar dat zal niet gebeuren. Integendeel: alle nucleaire machten moderniseren hun kernwapens. Er komen geen nucleaire wapens meer bij, maar ze worden wel steeds moderner en doeltreffender. En zolang dat de trend is, moet ook een klein land als België zich op een of andere manier inschakelen in een afschrikingsstrategie.”

Ko Colijn knikt instemmend: “Geleidelijk naar nul kernwapens, klaar. Maar er zijn op dit ogenblik een paar acute kwesties. Ten eerste: de oude wapenbeheersingsverdragen die alles min of meer in goede banen leidden zijn aan slijtage onderhevig. De Amerikanen beschuldigen de Russische president Poetin ervan het langeafstands-raketenverdrag te schenden. Dat zou zomaar kunnen betekenen dat die hele kruis raketendiscussie weer opblaast – wat God verhoede. Ten tweede: cyberterroristen beginnen nu ook de beveiliging van nucleaire wapens te bedreigen. Daarover hebben Amerikaanse en Russische oud-generaals gezamenlijk gezegd dat dit niet mag gebeuren. Kernwapens zijn de paradepaardjes van beide landen. Zij kunnen wel elkaars doodsvijanden zijn, maar ze willen dat duopolie wel behouden. Allebei hebben ze er belang bij dat die cybersystemen goed beveiligd zijn, zodat niet een of andere hacker een vals atoomalarm kan slaan. En de derde bedreiging, die opnieuw door Amerikaanse én Russische militairen is gesignaleerd: het hele nucleaire systeem wordt te gevaarlijk. De Russische waarschuwingssatellieten die Amerikaanse lanceringen zouden kunnen waarnemen, vallen zo langzamerhand uit de lucht. De detectie werkt dus niet goed meer, en dat reduceert de waarschuwingstijd voor besluitvorming in het Kremlin van ongeveer een halfuur tot vijf minuten. En dan wordt men in paniek misschien sneller gedwongen om op de fatale knop te drukken. We moeten niet doen alsof kernwapens niet meer bestaan, alsof het iets uit de vorige eeuw is waarmee we ons niet meer moeten bezighouden.”

Holslag wil Colijns visie op kernwapens kracht bijzetten door te verwijzen naar een recent artikel van de *Chinese Academy of Sciences*: “Die tekst gaat erover dat de Chinezen een technologie ontwikkelen die signalen vervormt van de satellieten die nucleaire activiteiten detecteren. Met andere woorden: zo zouden ze een vals nucleair alarm kunnen creëren. Dat geeft toch te denken.”

WELKE TOEKOMST VOOR DEFENSIE?

Om het gesprek te beëindigen, keert Jens Franssen terug naar de beginvraag: wat is de toekomst van defensie? Concreter: welke richting moeten de legers van de Lage Landen uit? Wat zeggen Colijn en Holslag wanneer ze door de bevoegde ministers om hun mening worden gevraagd? Holslag is helder: “Het Belgische leger van de toekomst

moet ingeschakeld kunnen worden in Europese en NAVO-operaties over het volledige spectrum, van kleine operaties tegen piraten of de georganiseerde misdaad, tot het zware werk, zoals afschrikking. Daarvoor is er natuurlijk geld nodig, maar voor mij gaat het eerder om de grote defensiesystemen. Wat we vandaag hebben – inclusief marine, inclusief luchtmacht – moeten we kunnen behouden. En daarnaast moeten we ook een landmacht kunnen plaatsen die flexibeler is en gemakkelijker inzetbaar dan vandaag. En die landmacht moet ook nog altijd een antwoord kunnen bieden op een uitdager die bijvoorbeeld beschikt over een groot aantal tanks. In de Europese omgeving zijn voor de komende tien jaar zo'n vijfduizend gevechtstanks besteld, en heus niet alleen door de Russen. Gezien de onzekere toekomst blijft ook dat dus een taak van het landleger. Dat moet daarnaast ook snel ingezet kunnen worden in het diepe binnenland van Congo om Belgen te evacueren. Kortom: het Belgische leger moet kleiner worden, maar heel goed uitgerust zijn, zodat we alle soorten uitdagingen de baas kunnen. En dat alles in samenwerking met onze nabije buurlanden, én op een hoger niveau: de Europese Unie en de NAVO.”

Colijn wijst op de weinig gunstige staat waarin het Belgische leger zich bevindt, en merkt op dat het in Nederland niet veel beter is. Dat brengt hem ertoe nog eens te pleiten voor verregaande samenwerking: “Laat het Belgische leger aanhaken bij de Nederlandse marine. Dan kan België de mijnenvegers, die in het Nederlandse leger marginaal zijn geworden, gerust overnemen. De grote fregatten en eventueel ook de onderzeebootvloot kan Nederland samen met Noorwegen aanpakken, en daarbij kan België meedoen. Of het kan eraan meebetalen, zoals Luxemburg nu al aan Benelux-operaties meebetaalt. En waarom sluit België zich met zijn fantastische para's niet aan bij het Duits-Nederlandse legerkorps? Dat zou een perfecte combinatie kunnen zijn. Goed, ik kan zo tien politieke bezwaren opnoemen, maar die zijn overwinbaar. Op grote schaal en in het licht van de geopolitieke toestand is het te gek dat we ons daar druk over maken. Dus: doe dat. België kan misschien ook samenwerken met Frankrijk, omdat dat land in bepaalde opzichten beter is geëquipeerd en er daar heel efficiënte oplossingen te vinden zijn. In ieder geval: werk samen. En laat toch die visie van ‘we moeten alles alleen kunnen’ een beetje los.”

Het debat tussen Ko Colijn en Jonathan Holslag vond plaats op dinsdag 12 mei 2015 in het Vlaams-Nederlands Huis deBuren. Jens Franssen leidde het gesprek, Pieter Coupé schreef deze tekst uit. Meer informatie over de twee sprekers vindt u hier: www.jonathanholslag.be en www.clingendael.nl/person/ko-colijn en www.vn.nl/Opiniemakers/Ko-Colijn.htm.